Sosyoekonomi

2020, Vol. 28(45), 87-98

RESEARCH ARTICLE

ISSN: 1305-5577
DOI: 10.17233/sosyoekonomi.2020.03.06
Date Submitted: 02.10.2019
Date Revised: 30.05.2020
Date Accepted: 10.06.2020

İllerin Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hâsılasının Daha İyi Yaşam Endeksi Üzerine Etkisi: İller Düzeyinde Bir Analiz

Serap TAŞKAYA *(https://orcid.org/0000-0003-3072-5232), Department of Health Management, Osmaniye Korkut Ata University, Turkey; e-mail: seraptaskaya@yahoo.com*

Impact of the Provinces' Gross Domestic Product Per Capita on the Better Life Index: An Analysis at the Level of Provinces

Abstract

Recent studies on determining the impact of income on quality of life, better living level and life satisfaction suggest that the use of Gross Domestic Product per capita should be treated with suspicion. The aim of this study is to investigate whether there is a relationship between the better life index level and the Gross Domestic Product per capita of the provinces. In order to achieve this objective, the data used in the research was obtained from the Turkey Statistical Institute database and analyses were performed with SPSS 17. As a result of hierarchical multiple regression analysis, it was concluded that as the per capita income levels of the provinces increased, better living level index values improved.

Keywords : Better Life Index, GDP Per Capita, Middle or Higher Income Groups, Savings Deposit Rate, Provinces.

JEL Classification Codes : I31, I38, E10.

Öz

Son zamanlarda gelirin yaşam kalitesi, daha iyi yaşam düzeyi ve yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin belirlenmesi konusunda yapılan çalışmalar, kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi gelirin kullanılmasına şüphe ile yaklaşılmasını önermektedir. Bu çalışmanın amacı illerin daha iyi yaşam endeksinde yer alan genel indeks düzeyi ile kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Söz konusu amaca ulaşmak için, araştırmada kullanılan veriler Türkiye İstatistik Kurumu veri tabanından elde edilmiş ve analizler SPSS 17 ile gerçekleştirilmiştir. Hiyerarşik çoklu regresyon analizi neticesinde, illerin kişi başına düşen gelir düzeyleri arttıkça, daha iyi yaşam düzeyi indeks değerlerinin de iyileştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler : Daha İyi Yaşam İndeksi, Kişi Başına Düşen GSYİH, Orta ve Üst Gelir Grupları, Tasarruf Oranı, İller.

1. Giriş

Kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), ekonomik performansın temel bir göstergesidir ve genellikle ulusların ortalama yaşam standartlarını belirlemede ve ekonomik refahlarını ölçmede kullanılmaktadır (OECD, 2009: 20). Ancak son yıllarda ülkelerin ve vatandaşların daha iyi yaşam şartlarını, yaşam memnuniyetini ve refahını etkileyen faktörleri belirlemek üzere gerçekleştirilen çalışmalarda, gelir ile ilgili değişkenler arasında kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsılaya (GSYİH) yer verilmediği görülmektedir (De Leon & Boris, 2010: 3).

Bu konudaki şüphelerin temel dayanağı, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsılanın bir ulusun refahını ölçmek için değil, toplumların makroekonomik istikrar politikasını incelemek amacıyla oluşturulan bir ekonomik çıktı göstergesi olmasıdır (Neumayer, 2004: 2) ve GSYİH'nın vatandaşlar arasında nasıl dağıldığını gösterememesidir. Örneğin, bir ülkede kişi başına ortalama GSYİH artabilir, fakat gelir eşitsizliği de artarsa, alt gelir gruplarında yer alan daha fazla insan, daha fakir bir duruma gelebilir ve genel yaşam standartları düşebilir (OECD, 2009: 20). Diğer bir dayanak ise; refahta meydana gelen değişimlerinin, çevresel etkilerin, sosyal ilişkilerin kalitesinin, güvenlik düzeyinin, eğitim durumunun ve sağlık statüsünün, vatandaşların yaşam memnuniyeti ve daha iyi yaşam halini, kişi başına düşen gelir düzeylerinden çok daha fazla etkileyebileceği düşüncesidir (De Leon & Boris, 2010: 3).

Ancak günümüzde küresel anlamda yaşanan ekonomik durgunluk ve krizler neticesinde, kişi başına düşen milli gelir gibi ülkelerin ve bölgelerin ekonomik özelliklerinin sağlık, iyilik hali ve yaşam memnuniyeti üzerindeki etkileri yeniden tartışılmaya başlanmıştır (Umukoro & Akinade, 2018: 1153). Yapılan araştırmalar gelir ve sağlık arasındaki kritik bir ilişki olduğunu tespit etmekte ve nüfus sağlığı çalışmalarında, sağlık sonuçlarının modellenmesinde, mortalite eğilimlerinin belirlenmesinde ve sağlık sistemi performansının ölçülmesinde, kişi başına düşen GSYİH'yı en yaygın kullanılan değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (James vd., 2012: 1). Yakın zamanda gerçekleştiren çalışmalarda açıkça göstermektedir ki; kişi başına düşen GSYİH, yaşam standardı, mutluluk ve ulusal çaplı genel iyilik hali ile yüksek derecede ilişki içindedir ve tüm bu durumları ölçmede yeterli bir ölçütü olarak kabul edilebilmektedir (Kula vd., 2010: 442; Stevenson & Wolfers, 2008: 69-70).

Bu çalışmanın amacı ise, kullanımına şüphe ile bakılan kişi başına düşen GSYİH indikatörünün, illerin yaşam kalitesini ölçmeye yarayan daha iyi yaşam indeksi ile ilişkili olup olmadığını araştırmaktır. Araştırmadan elde edilen sonuçların, kişi başına düşen milli gelir konusundaki halen açık olan uluslararası düzeydeki tartışmalara katkısı olacağı beklenmektedir. Ayrıca, araştırmada kişi başına gelirin genel iyilik hali üzerine ne kadar etkisi olduğu da belirleneceğinden dolayı, ulusal kurumlar tarafından yapılacak olan bu tip çalışmalarda kullanılıp kullanılmaması gerektiği konusunda da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Söz konusu amaçla yapılacak olan çalışmanın ikinci bölümünde, alan yazınında hali hazırda bulunan literatür bilgilerine yer verilecektir. Üçüncü bölümünde, kişi başına düşen gayri safi milli hâsılanın illerdeki daha iyi yaşam endeksi üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik olarak yapılan araştırmanın metodojisine ilişkin açıklamalara değinilecektir. Dördüncü bölümde, çalışmanın amacına uygun olarak gerçekleştirilen analizler neticesinde elde edilen bulgular bulunmaktadır. Araştırmanın son bölümünde ise, elde edilen bulgulardan yola çıkarak yapılan tartışma ve sonuçlar yer almaktadır.

2. Literatür Taraması

2.1. Daha İyi Yaşam Endeksi

1970'li yıllardan beri hükümetler, politika yapıcılar, medya ve akademik toplum tarafından ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve refahı, ekonomik büyüme ile ilişkilendirmektedir (OECD, 2001: 9; Neumayer, 2004: 2). Solow'un modeline göre ekonomik büyüme; fiziksel sermaye ve emeğe dayalı olarak, milli gelirde meydana gelen artış anlamına gelen bir kavramdır (Solow, 1956: 66). Model açısından büyümenin temel göstergesi gelirdir ve ülkelerarası ve bölgeler arası karşılaştırmalarda bu gösterge, kişi başına düşen milli gelir ile değerlendirilmektedir (Arnold vd., 2007: 3). Dünya Bankası tarafından uzun zamandır kullanılan yöntem de söz konusu modeli benimsenmekte ve kişi başına düşen milli geliri baz alarak, ülkeleri çok fakir, fakir, orta gelirli ve yüksek gelirli olmak üzere dört grupta sınıflandırılmaktadır (Fantom & Serajuddin, 2016: 2).

1990'lı yıllara gelindiğinde, ülkelerin göreceli gelişmişliğin tek bir gösterge ile ölçülmesine dikkatli yaklaşılması, böyle bir ölçümle sınırlı kalınmaması ve yanına bir takım sosyal göstergelerin de eklenmesi gerektiği bilinci ortaya çıkmıştır. Kalkınmanın ekonomik gelişmişlikten çok daha önemli olduğunu vurgulayan söz konusu bilince erişilmesi ile birlikte, Birleşmiş Milletler tarafından *İnsani Gelişme İndeksi* oluşturulmuştur (Sagar & Najam, 1998: 249-250). İndeks; kişi başına düşen milli gelir, ortalama okullaşma oranı, beklenen okula gitme süresi ve doğumda beklenen yaşam süresi gibi gelir, eğitim ve sağlık ile ilgili göstergelerini bir araya getirerek, ulusların refahını ve göreceli gelişmişliğini ölçmeye çabalamaktadır (UNDP, 2018: 22). İnsani gelişmenin amacı, halkının uzun ömürlü yaşayabileceği, sağlıklı ve üretken bir fayda sağlayabileceği koşullar yaratmaktır. Söz konusu amaca bağlı kalarak oluşturulan indekste ülkeler, insani gelişimi çok yüksek ve yüksek olan ülkeler ile orta ve düşük insani gelişme sahip ülkeler olmak üzere dört gruba ayrılmıştır (Khodabakhshi, 2011: 251).

Milenyumun başlarında ise, hayatın farklı boyutlarının da insan yaşamı üzerinde etkili olduğu fikri hâkim olmuş ve toplumun ilerleme ve refah düzeyini ölçmede, hayata ilişkin tüm bu boyutların birlikte ele alması gerektiği savunulmaya başlanmıştır (Sharma & Vansiya, 2018: 176). Bu bağlamda, gelişmişlik düzeyinden çok ülkelerin yaşam memnuniyetini, yaşam kalitesini ve daha iyi yaşama şartlarını önemseyen yeni bir gelişmişlik ölçütü olarak, OECD tarafından çerçevesi 2011 yılında sunulan, *Daha İyi Yaşam İndeksi* geliştirmiştir (OECD, 2015: 5).

Daha İyi Yaşam İndeksi ile OECD, üye ülkelerin mevcut iyilik hallerini, maddi yaşam şartları ve yaşam kalitesi olmak üzere iki temel alan ve barınma, gelir, iş, toplum, eğitim, çevre, sivil katılım, sağlık, yaşam memnuniyeti, güvenlik ve çalışma yaşam dengesi durumlarını içeren on bir boyut vasıtasıyla karşılaştırmaya çalışmaktadır (Boarini, 2011: 4). İndeks bu on bir ana kriteri kendi içinde gruplayarak hem daha ayrıntılı bilgi edinmeyi hem de ilgililere sunmayı hedeflemektedir. Örneğin, eğitim kriteri; eğitimsel kazanımlar, eğitim yılı ve öğrencilerin becerileri gibi kendi içinde üç alt başlık altında değerlendirilir. Böylece hükümetler, on bir kritere ve alt başlıkları inceleyerek nerede hata yaptıklarını görebilir ve sadece ekonomi açısından değil, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel gerekli önlemleri alabilirler ve eksik olduğu alanlarda daha iyi stratejiler geliştirebilirler (Alpaykut, 2017: 275; Akar, 2014: 11).

Daha İyi Yaşam İndeksi, yaşamın hem öznel hem de nesnel yönleri içermektedir. Yaşamın objektif yönüyle ilgili tüm veriler; OECD'nin veri tabanından, ülkelerin ulusal hesapları gibi resmi kaynaklarından toplanmaktadır. Sübjektif yani öznel veriler ise, Gallup Dünya Anketi gibi gayri resmi kaynaklardan elde edilmektedir. Ayrıca, kullanıcılar da web sitesini ziyaret edebilir ve kendi tercihlerini esas alarak 11 göstergeyi sıralayabilmektedirler. Farklı insanlar tarafından verilen girdiler, ülke bazında kaydedilir ve hükümetler ve politika yapıcılar tarafından ülke vatandaşlarının ne istediğini anlamak ve politikalarını buna göre formüle etmek için derlenebilir. Yani bu etkileşimli sistem vatandaşların ülkelerinin planlama ve karar alma sistemlerinin bir parçası olmalarını sağlamaktadır (Pathak, 2018: 88-89).

İndeksin asıl amacı ise, ülkeleri karşılaştırmada kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla kullanımına bir alternatif sunmak ve ulusların sadece materyal zenginliğini değil, iyilik hallerini, yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesini de ele alan göstergeler ile, gelişmişlik ve refah düzeylerini hesaplamaya çalışmaktır. İndeksin gelir boyutu ise; hane halkı net kullanılabilir geliri ve hane halkı net finansal zenginliği olmak üzere iki göstergeden oluşmaktadır (Kasparian & Rolland, 2012: 1).

Ülkemizde de 2016 yılında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından OECD'nin geliştirdiği daha iyi yaşam indeksi yöntemi kullanılarak illerin iyilik halleri değerlendirilmiştir. İndekste daha iyi yaşam düzeyi; yaşam memnuniyeti, gelir, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal boyut, çevre, altyapı, sivil katılım, çalışma hayatı, iş ve barınma olmak üzere on bir boyut ve kırk bir gösterge ile ölçülmektedir. Gelire ilişkin değişkenler ise; kişi başına düşen tasarruf mevduatı, orta ve üstü gelir grubundaki hanelerin oranı ve temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını beyan eden hanelerin oranıdır (TÜİK, 2016: 1). Yani TÜİK tarafından yapılan araştırmada da kişi başına düşen gayri safi yurt içi gelir, gelir ve refah göstergesi olarak kullanılmamıştır.

2.2. Daha İyi Yaşam İndeksi ve Kişi Başına Düşen GSYİH

Kişi başına düşen gayri safi yurt içi değişkeninin ülkelerin yaşam standartları karşılaştırmalarında kullanımının kısıtlanması düşüncesinin asıl kaynağı, bu göstergenin küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yaşam standartları değişimlerini yeterince ölçemediği

ile alakalıdır. Bu düşünceye göre GSYİH, gelir dağılımını dikkate almamaktadır ve kişi başına düşen ortalama gelirin, bir ülkenin vatandaşları arasında gerçekte nasıl dağıldığı konusunda bir bilgi içermemesidir. Ayrıca paranın gerçekten insanların yaşam koşullarını iyileştirmek için harcanıp harcanmadığını kişi başına düşen gelire bakarak anlamak mümkün değildir. Dahası, gayri safi yurt içi hasıla, kayıt dışı işçiliği hesaba katmamakta ve söz konusu şekilde üretilen üretimin büyük bir kısmı GSYİH rakamında yer almamaktadır (Delhey & Kroll, 2012: 3).

Tüm bunların yanı sıra, araştırmacılar bu göstergenin özellikle son dönemlerde gelişen iklim değişikliğinin, sağlık ve halk sağlığı problemlerinin, çevresel ve kültürel değişimlerin ülkelere etkisini yansıtabilecek bir indikatör olmadığı konusunda ciddi eleştiriler sunmaktadırlar. Ayrıca ülkede yaşanan doğal afetler ve savaş gibi olumsuz değişkenler bazen kişi başına düşen gayri safi milli hasılayı arttırabilmekte iken, buna karşın refahı eklenebilecek ekonomik olmayan faktörler, milli gelir hesaplamalarında dikkate alınmamaktadır. Diğer bir düşünce ise, gayri safi milli hasıladaki artışın, ülke içerisinde tüketim yerine yatırımda büyümeye dönüştürülmesi durumunda, söz konuşu artışın hiçbir şekilde kişileri yaşamlarını ve refahlarını etkilemeyeceğine dikkat çekmekte ve böylece milli gelir ile vatandaşların iyilik hali arasında bir ilişki olmadığını savunmaktadır (Canoy & Loranis, 2007: 2-3; Yılmaz, 2017; 2-3).

Bu düşüncenin savunucularından Easterlin ve Angelescu (2009) tarafından geliştirilen mutluluk-gelir paradoksunda hem uluslararası karşılaştırmalarda hem de tek bir ülke için, zamanın bir noktasında mutluluğun doğrudan gelirle değiştiği ve gelir arttıkça mutluluğunda arttığı, ancak uzun dönemde aralarında doğrusal bir ilişi olmadığı belirtilmektedir (Easterlin & Angelescu, 2009: 17-21). Pretty (2013) tarafından 1946-2011 yılları arasındaki Japonya, Amerika ve İngiltere'nin yaşam memnuniyeti ve kişi başına düşen milli gelirdeki değişimleri incelenmiş ve bu ülkelerin kişi başına düşen milli gelirleri düzenli olarak artarken, yaşam memnuniyetlerinin stabil kaldığı sonucuna erişilmiştir (Pretty, 2013: 483).

Oysaki yaşam memnuniyeti ve daha iyi yaşam ile gelir arasındaki ilişkileri belirlemek üzere yapılan araştırmalar bazı gerçekleri açık şekilde göz ardı etmektedirler. Bu gerçeklerden ilki, bir ülkede yaşayan zengin insanların fakir insanlardan çok daha mutlu olduğu ve daha iyi şartlarda yaşadığıdır. Ülkeler arası karşılaştırmalarda da zengin ülkelerdeki insanların, ortalama olarak, fakir ülkelerden daha mutlu olduğu ve yaşam standartlarının çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gelirdeki yüzde değişikliklerin yaşam memnuniyeti ve iyilik hali üzerinde benzer etkileri vardır. Yani yaşam memnuniyeti, subjektif iyilik hali, yaşam standardı ve gelir arasındaki doğrusal bir ilişki bulunmaktadır (Sacks vd., 2013: 2).

Nitekim Boarini (2012) tarafından yapılan OECD ülkelerinin daha iyi yaşam indeksi düzeyleri ile kişi başına GSYİH arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmada da bu iki gösterge arasında olumlu bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, kişi başına düşen GSYİH'sı yüksek ülkeler, aynı zamanda refah düzeyi ortalamadan daha yüksek olan ülkelerdir (Boarini, 2012: 1). Núñez (2016) tarafından 95 ülke baz alınarak hem kesitsel hem

de panel analizleri kullanılarak yapılan araştırma neticesinde de kısa ve uzun dönemde kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla ile ülkelerin iyilik hallerini arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna erişilmiştir (Núñez, 2016: 30). OECD tarafından 2015 yılında yayınlanan bir çalışmada da kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsılası yüksek olan ülkelerin, daha iyi yaşam endeksinin boyutları arasında bulunan iş, hane halkı geliri, zenginlik ve yaşam memnuniyetini etkilediğini ancak iş yaşam dengesi, işsizlik, kişisel güvenlik gibi boyutları etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır (OECD, 2015: 27-28).

Yukarı da görüldüğü üzere, konu üzerinde çalışan araştırmacıların bazıları ülkelerin yaşam standardını, mutluluğunu ve refahını belirlemede kişi başına düşen GSYİH'nın kullanılması gerektiğini savunurken, diğerleri halen bu ölçütün kullanılmasına kesinlikle karşıt çıkmaktadır. Söz konusu zıt eleştiriler ışığında, bu çalışmada, ülkemiz için kişi başına düşen GSYİH'nın yeterli bir yaşam standardı ölçütü olarak değerlendirilebilip değerlendirilemeyeceği araştırılacaktır. Çalışmanın literatüre katkısı, daha iyi yaşam indeksi ile kişi başına düşen GSYİH ilişkisini ortaya koyan çalışmaların yok denecek kadar az olmasıdır. Ayrıca bu konudaki mevcut olan çalışma OECD ülkelerini baz alarak gerçekleştirilmişken (Boarini, 2012: 1), bu araştırma ülkemizdeki iller bazında, söz konusu tartışmaları irdelemeye çabalamaktadır.

3. Yöntem

Kesitsel olarak yapılan bu çalışmada, kişi başına düşen GSYİH'nın ülkemizdeki illerin daha iyi yaşam endeksi üzerinde etkisinin olup olmadığının ve varsa ne derece etkili olduğunun belirlenmesidir. Bu amaçla yapılan araştırmanın evrenini, ülkemizde yer alan seksen bir il oluşturmaktadır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan daha iyi yaşam düzeyi indeksi ile çalışmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan kişi başına düşen tasarruf mevduatı, orta ve üstü gelir grubundaki hanelerin oranı ve temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını beyan eden hanelerin oranına ilişkin veriler TÜİK tarafından 2016 yılında yayınlanan "İllerde Yaşam İndeksi" araştırmasından elde edilmiştir (TÜİK, 2016: 1). Bir diğer bağımsız değişken olarak modele dâhil edilen illerin kişi başına düşen GSYİH'sına ilişkin bilgileri ise TÜİK'in ilgili veri tabanından elde edilmiştir.

Veriler SPPS 17 ile analiz edilmiştir. Çalışmada ilk olarak, araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı analizlere yer verilmiştir. Ardından, korelasyon analizleri yapılarak, regresyon analizinde hangi değişkenlerin modele dahil edilmesi gerektiği incelenmiştir. Kişi başına düşen gayri safi milli hasılanın etkisini kontrol edip, indekste yer alan gelir ile ilgili değişkenlerin daha iyi yaşam düzeyi ile ilişkisini öngörmek ve böylece kişi başına düşen milli hasılanın illerin yaşam indeksi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ise, iki aşamalı hiyerarşik çok değişkenli regresyon modeli uygulanmıştır.

Hiyerarşik regresyon, önceden belirlenmiş tahmincilerin (bağımsız değişkenlerin) bağımlı değişken üzerindeki katkılarını değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu regresyon analizi, yordayıcı değişkenlerin belirli adımlara göre modele alınmasını içeren

sıralı bir işlemdir ve bağımsız değişkelerin giriş sırası teorik bilgiye dayanarak belirlenmektedir. Analiz, bir bağımsız değişkenin, diğer bağımsız değişkenler için kontrol rolü oynaması ve kontrol değişkeni olarak adlandırılan bu değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini tahmin ettikten sonra, diğer aşamada diğer tahmincilerin etkisinin sınaması için gerçekleştirilmektedir. Etki tahmini, uyarlanan R^2'deki değişimin hesaplanmasıyla sağlanmaktadır (Lewis, 2007: 9-10) Bu çalışmada, hiyerarşik regresyonun ilk adımında kontrol değişkeni ile bağımlı değişken arasındaki ilişki incelenmiş olup, ikinci adımda ise kontrol değişkeni ve diğer bağımsız değişkenler ile daha iyi yaşam indeksi arasındaki bağlantılar değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Çalışmanın temel değişkenlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de yer almaktadır. Buna göre illerin genel olarak ortalama kişi başına düşen gayri safi yurt içi geliri 2015 yılı için 22.668,49 TL'dir. Kişi başına düşen milli geliri en düşük olan il Ağrı (9.657 TL) iken, en yüksek olan il İstanbul'dur (49.773 TL). Kişi başına düşen tasarruf mevduatı en yüksek olan iller sırasıyla İstanbul (18.131,03 TL), Ankara (11.461,95 TL) ve Muğla (10.527,43 TL) iken, en düşük olan iller Şırnak (616,21 TL), Hakkâri (689,36 TL) ve Muş'tur (759,06 TL).

Tablo: 1
Çalışmanın Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Kişi başına düşen GSYİH (TL)	22.668,49	7.741,65	9.657	49.773
Kişi başına düşen tasarruf mevduatı (TL)	4.342,09	2.821,44	616,21	18.131,03
Orta ve üstü gelir grubundaki hanelerin oranı (%)	34,38	8,63	16,27	58,91
Temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını beyan eden hanelerin oranı (%)	50,95	10,19	32,78	74,95
Daha İyi Yaşam İndeksi	0,52	0,10	0,2765	0,6745

Tablo 2'de araştırmada yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır. Regresyon analizlerinde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olması ve çoklu bağlantıya sebebiyet vermemesi için değişkenler arasında yüksek korelasyonun olmaması gerekmektedir. Yani regresyon modelinde, bağımlı değişkenle ilişkili olmayan veya yüksek oranda korelasyon gösteren değişkenler modele dahil edilmezler. Korelasyon matrisi de genellikle bu lineer ilişkiyi belirlemek ve değişkenler arasındaki güçlü bağlantılar olup olmadığı ortaya koymak amacıyla kullanılmaktadır. (Guerard Jr., 2013: 36).

Tablo: 2
Değişkenler Arası Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5
1-Kişi başına düşen GSYİH	1	,767**	,791**	-,608**	,672**
2-Kişi başına düşen tasarruf	,767**	1	,702**	-,488**	,587**
3-Orta ve üstü gelir grubu	,791**	,702**	1	-,612**	,658**
4-Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan	-,608**	-,488**	-,612**	1	-,911**
5-Daha iyi yaşam indeksi	,672**	,587**	,658**	-,911**	1

Tablo 2'de yer alan korelasyon analizine ilişkin değerler incelendiğinde, araştırmadaki tüm değişkenler arasında doğrusal yönlü ilişkiler olduğu görülmektedir. Çoklu

bağlantı açısından değerlendirildiğinde ise, illerin temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını beyan eden hanelerin oranı ile daha iyi yaşam indeksi arasında çok yüksek korelasyon olduğu (-0,911) tespit edilmiştir. Bu nedenle ilgili değişken regresyon modeline dâhil edilmemiştir.

Tablo: 3
Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model		Standardize Edilmiş Katsayılar	t	Sig.	Bağlantı İstatistikleri	
		Beta			Tolerans	VIF
1	(Sabit)	0,320	11,919	0,000		
	Kişi başına düşen GSYİH	0,672	8,082	0,000	1,000	1,000
2	(Sabit)		7,217	0,000		
	Kişi başına düşen GSYİH	0,348	2,303	0,024	0,286	3,501
	Kişi başına düşen tasarruf	0,102	0,786	0,434	0,387	2,582
	Orta ve üstü gelir grubu	0,311	2,29	0,025	0,352	2,84

Tablo 3'te hiyerarşik regresyon analizi sonuçları bulunmaktadır. İki aşamalı regresyon analizinde ilk modelde yer alan kontrol değişkeni olan kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla ile illerin daha iyi yaşam indeksi arasında (β= 0.672, t=8.082, p<0.000) anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. İkinci modelde, kişi başına düşen GSYİH (β= 0.348, t=2.303, p=0.024) ile orta ve üstü gelir grubundaki hanelerin oranı (β= 0.311, t=2.290, p=0.025) değişkenlerinin daha iyi yaşam indeksi üzerinde etkili olduğu, kişi başına düşen tasarruf mevduatı (β= 0.102, t=0.786, p=0.434) ile illerin yaşam indeksi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. VIF değerleri ise, her iki modelde de çoklu bağlantı problemi olmadığı ortaya koymaktadır.

Tablo 4'te, hiyerarşik regresyon modeline ilişkin özet bilgiler yer almaktadır. R^2 bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü olup, model 1'de kontrol değişkenin tek başına illerde daha iyi yaşam indeksinin %45,2'sini açıkladığı görülmektedir. Yaşam indeksi değişkenini gelir ile ilgili faktörlerin tamamının açıklama oranı ise %49,9'dur. Buna göre kişi başına düşen gayri safi yurt içi hâsılaya eklenen diğer değişkenlerin, modeldeki değişimlerin sadece %4,7'sini açıkladığı saptanmıştır.

Tablo: 4
Hiyerarşik Regresyon Analizi Özet Sunumları

Model	R^2	Uyarlanmış R^2	Durbin-Watson	F	p
1	,452	,445		65,157	,000
2	,499	,479	2,149	25,520	,000

Tablo 4'teki Durbin_Watson değeri olan 2,149 ise, modelde otekorelasyon sorunu olmadığını göstermektedir. Modelin anlamlılık düzeyi incelendiğinde, hem model 1'in (F = 65,157; p<0.000) hem de model 2'nin (F = 25,520; p<0.000) f testi ve p değerinin bir bütün olarak anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Tartışma ve Sonuç

Gelir, ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyini, kalkınmasını ve ülke vatandaşlarının daha iyi şartlarda yaşamasını etkileyen en önemli etmendir ve genellikle kişi başına düşen milli gelir ile karakterize edilmektedir. Ancak son yıllarda uluslararası ve ulusal düzeydeki refah, iyilik hali, daha iyi yaşam ve yaşam kalitesini ölçmek üzere, yeni göstergelerin kullanılması hususunda daha fazla baskılar bulunmakta ve uzun süredir kullanılan bazı göstergelerin yeniden ele alınması konusuna yoğunlaşmaktadır. Çalışmaların büyük çoğunluğu ise, ulusların söz konusu ölçümlerini belirlemede ana gösterge olarak kullanılan kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılayı eleştirmektedir (Sharma & Vansiya, 2018: 171). Söz konusu düşünce doğrultusunda şekillenen yeni akım, ülkelerin ekonomik başarılarından daha çok, daha iyi yaşam kalitesi anlayışını içeren yeni kamu politikalarının oluşturulmasını hedeflemektedir (Delhey & Kroll, 2012: 3).

Bu çalışmanın amacı da eleştirilerin odak noktası olan kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsılanın, yeni refah ölçütlerinden biri olan illerin yaşam indeksi üzerinde etkisi olup olmadığını ve varsa ne derece etkili olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde; ekonomik değişkenler arasında kişi başına düşen gayri safi milli hâsılanın, illerin daha iyi yaşam durumları en fazla etkileyen değişken olduğu ve tek başına bile daha iyi yaşam indeksini %45,2 oranında açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazınında da kişi başına düşen GSYİH'nın daha iyi yaşam indeksini, yaşam standardını ve ya mutluluk düzeyini büyük ölçüde etkilediğini açıklayan çalışmalar bulunmaktadır (Kula vd., 2010: 442; Stevenson & Wolfers, 2008: 69-70; Boarani, 2012: 9).

Çalışmada ayrıca daha iyi yaşam düzeyini, bu düzeyi ölçmek için kullanılan gelir boyutunda yer alan değişkenlerden sadece orta ve üst gelir düzeyinde bulunan hanelerin etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Reshma ve Manjula'nın 2016 yılında Hindistan'da gerçekleştirdikleri araştırmada, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan grupların refahların ve iyilik hallerinin, düşük gruplara oranla daha iyi olduğunu belirtilmiştir (Reshma & Manjula, 2016: 67-68). Benzer şekilde, Lever vd. (2005) tarafından yapılan çalışmada da düşük sosyo-ekonomik gruptaki yetişkinlerinin doğrudan bir şekilde stresle daha az başa çıkabildiklerinden, genellikle dışarıdan bir kontrol odakları bulunduğundan ve rekabet güçleri daha zayıf olduğundan dolayı, orta ve yüksek sosyoekonomik grup yetişkinlerin iyilik hallerinin ve yaşam standartlarının daha yüksek olduğunu rapor etmiştir (Lever vd., 2005: 398).

Son olarak bu araştırmada, gelir değişkenlerinden kişi başına düşen mevduat tasarruf oranının daha iyi yaşam endeksi ile ilişkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Oysa ki tasarruflar artınca, kişilerin refah ve iyilik hallerinde de bir iyileşme gerçekleşmesi beklenmektedir (Rowlingson & Joseph, 2010: 49-50). Qasim ve Grimes'in 2018 yılında, 53 ülke ile yaptığı çalışmada, net yatırımların nispeten kısa zaman aralıklarında (10-15 yıl) gelecekteki sübjektif iyilik hali ile sonuçlarıyla negatif bir şekilde ilişkili olduğunu, ancak bu ilişkinin daha uzun bir süre (20 yıl) boyunca nötrleştiğini göstermektedir. Ancak Gnègnè (2009) tarafından 36 adet gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin 1971-2000 yılları arası verileri

kullanılarak yapılan çalışmada da net tasarruf ile toplam refah arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Gnègnè, 2009: 1132-1133).

Araştırmanın elde edilen bu bulgular neticesinde, ülkelerin, illerin veya bölgelerin, daha iyi yaşam standartları belirlenmeye çalışılırken, diğer ekonomik göstergelerin yanında kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılanın kullanılmasının uygun olabileceği düşünülmektedir. Tüm çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışmanın en önemli kısıtı, tek bir yıl veri kullanılmasıdır. Daha iyi yaşam indeksine ilişkin veriler düzenli olarak yayınlandığında, ileriki araştırmalarda, düzenli olarak değerlendirmeler yapılabilecek ve özellikle zaman serileri analizi ile gerçekleştirilen çalışmadan çıkartılan sonuçlar ile, mevcut çalışmanın sonucu yeniden test edilebilecektir.

Kaynaklar

Akar, S. (2014), "Türkiye'de Daha İyi Yaşam Endeksi: OECD Ülkeleriyle Karşılaştırma", *Journal of Life Economics*, 1, 1-12.

Alpaykut, S. (2017), "Türkiye'de İllerin Yaşam Memnuniyetinin Temel Bileşkenler Analizi ve TOPSIS Yöntemiyle Ölçümü Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 367-395.

Arnold, J.M. & A. Bassanini & S. Scarpetta (2007), "Solow or Lucas? Testing Growth Models Using Panel Data From OECD Countries Economics Department", *Working Papers*, No. 592.

Boarini, R. (2011), *The OECD Better Life Initiative. Measuring well-being and progress*, Paris: OECD Publishing.

Boarini, R. (2012), *Well-being and GDP: why we need them both*, <http://www.oecdbetterlifeindex.org/blog/well-being-and-gdp.htm>, 28.08.2019.

Canoy, M. & F. Lerais (2007), "Beyond GDP", *Conference of Measuring progress, true wealth and well-being*, Brussels: European Comission, European Parliament, Club of Rome, WWF, OECD.

Conceição, P. & R. Bandura (2008), *Measuring Subjective Wellbeing: A Summary Review of the Literature*, United Nations Development Program, 1-25.

De Leon, E. & E.T. Boris (2010), *The State of Society Measuring Economic Success and Human Well-Being*, Washington DC.: Urban Institute Publication.

Delhey, J. & C. Kroll (2012), "A 'happiness test' for the new measures of national well-being: How much better than GDP are they?", *WZB Discussion Paper*, No. SP I 2012-201.

Dynan, S. & L. Sheiner (2018), "GDP as a Measure of Economic Well-being", *Hutchins Center Working Paper*, No: 43, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/08/WP43-8.23.18.pdf>, 20.03.2019.

Easterlin, R.A. & L. Angelescu (2009), "Happiness and Growth the World Over: Time Series Evidence on the Happiness-Income Paradox", *IZA Discussion Paper*, No. 4060.

Fantom, N. & U. Serajuddin (2016), "The World Bank's Classification of Countries by Income", *Policy Research Working Paper*, No. 7528, Washington, D.C. World Bank.

Gnègnè, Y. (2009), "Adjusted net saving and welfare change", *Ecological Economics*, 68(4), 1127-1139.

Guerard, Jr. & B. John (2013), "Regression Analysis and Forecasting Models", in: *Introduction to Financial Forecasting in Investment Analysis*, Springer Inc.

James, S.L. & P. Gubbins & C.J. Murray & E. Gakidou (2012), "Developing a comprehensive time series of GDP percapitafor 210 countriesfrom 1950 to 2015", *Population Health Metrics*, 10(1), 12.

Kasparian, J. & A. Rolland (2012), "OECD's Better Life Index: Can Any Country Be Well Ranked?", *Journal of Applied Statistics*, 39(10), 2223-2230.

Khodabakhshi, A. (2011), "Relationship between GDP and Human Development Indices in India", *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 2(3), 251-253.

Kula, M.C. & P. Panday & K. Mantia (2010), "Real GDP, Well-being, and Happiness", *International Journal of Arts and Sciences*, 3(7), 431-443.

Lever, J.P. & N.L. Pinol & J.H. Urlade (2005), "Personality, psychological resources and subjective well-being", *Social Indicators Research*, 73(3), 375-408.

Lewis, M.E. (2007), "Stepwise versus Hierarchical Regression: Pros and Cons", *Paper presented at the Annual Meeting of the Southwest Educational Research Association*, February 7, San Antonio.

Neumayer, E. (2004), "Sustainability and well-being indicators", *Research Paper*, 23/2004, United Nations University - World Institute for Development Economics Research (WIDER).

Núñez, R. (2016), "The adequacy of GDP as a measure of well-being", *Degree in Economics*, Universitat Jaume, Spain.

OECD (2001), *The Well-being of Nations. The Role of Human And Social Capital*, OECD Publications, Paris, France.

OECD (2009), *National Accounts of OECD Countries 2009*, Volume I, Main Aggregates, OECD Publishing.

OECD (2015), *How's Life? 2015: Measuring Well-being*, OECD Publishing, Paris.

Pathak, E. (2018), "Gross Domestic Product is a Poor Measure of Growth - A Study of GDP's Inadequacies and its Alternative", *Annual Research Journal of SCMS*, Pune, 6, 80-96.

Pretty, J. (2013), "The consumption of a finite planet: well-being, convergence, divergence and the nascent green economy", *Environ Resour Econ*., 55, 475-499.

Qasim, M. & A. Grimes (2018), "Sustainable economic policy and well-being: The relationship between adjusted net savings and subjective well-being", *Motu Working Paper*, Motu Economic and Public Policy Research.

Reshma, N.S. & M.Y. Manjula (2016), "Psychological Well-Being across Gender and Socio-Economic Status among Middle Adults", *The International Journal of Indian Psychology*, 3(2), 64-70.

Rowlingson, K. & R. Joseph (2010), *Assets and debts within couples*, London: Friends Provident Foundation.

Sacks, D.W. & B. Stevenson & J. Wolfers (2013), "*Growth in Subjective Well-being and Income over Time*", <https://pdfs.semanticscholar.org/caf5/5952f5cd3d2c142d658985183f1e2e903338.pdf>, 20 Mart 2019.

Sagar, A.D. & A. Najam (1998), "The Human Development Index: A Critical Review", *Ecological Economics*, 25, 249-264.

Sharma, S. & Y. Vansiya (2018), "Measuring Well Being: Evolution from GDP to Sustainability", *International Journal of Movement Education and Social Science*, 7(2), 171-177.

Solow, R.M. (1956), "A Contribution to the Theory of Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, 70, 65-94.

Stevenson, B. & J. Wolfers (2008), "Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox", *Brookings Papers on Economic Activity*, Spring.

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu (2016), "İllerde Yaşam Endeksi", *Basın Duyurusu*, 22 Ocak, Ankara, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561>, 20 Mart 2019.

Umukoro, O.S. & T.A. Akinade (2018), "Implications of Social Support and Socio-Economic Status on Perceived Health and Wellbeing of Psychiatric Patients", *International Journal of Caring Sciences*, 11(2), 1153-1168.

UNDP United Nations Development Programme (2018), *Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update*, Published for the United Nations Development Programme, Washington DC, USA.

Yılmaz, O. (2017), "International Welfare Comparison Using GDP and BetterLife Index Parameters", *Journal of Economics Finance and Accounting*, 4(1), 1-14.